मस्तनम्। तथा तत्र च भावेन षष्ठी चेत्युदितं द्वयम्। सम्बन्धवाचकस्यास्य क्रियायेवाधार्यताम्" इत्युक्तेस्तस्य क्रियायामेवान्वयः। सम्बोधनार्थे च प्रथमा।

सम्भली स्त्री सम्यक् भवते सम्+भव-अच् गौरा० ङीष्। कुट्टिन्याम् परपुरुषेण सह अन्यस्त्रिया योजयितरि अमरः। तावव्यादि तत्रार्थे भरतः।

सम्भव पु० सम्+भू-अप्। १उत्पत्तौ २आधेयस्याधारे समावेशनयोग्यतारूपे व्यापारे ३उत्कटकोटिकसन्देहे गदा०। ४सङ्गते। अपादाने अप्। ५हेतौ। कर्त्तरि अच्। ६मेलके त्रि० मेदि०। ७अपाये च अजयः। पौराणिकमतविद्वे ८वह्निभेदे इतत्प्रमाणे च तदेतन्नातम् तत्त्वकौमुद्यां प्रदर्श्य "सम्भवस्तु यथा खार्यां द्रोणाढकप्रस्थाद्यवगमः यथातुमानमेव खारीत्वं हि द्रोणाद्यविनाभूतं प्रतीतं खार्यां द्रोणादिसत्त्वमवगमयतीति" अनुमानान्तरेतया प्रमाणान्तरत्वं दूषितम्। खारीत्वं खारीपरिमाणं महापरिमाणे स्वावान्तरपरिमाणवत्त्वमेवाऽनुभवविद्भिः तथा च खारीपरिमाणं द्रोणादिपरिमाणव्यापकमिति व्यापकस्थित्या व्याप्यस्थितेरावश्यकत्वादनुमानेनैव गतार्थतेत्यर्थः। "न चतद्वैमैतिह्यार्थापत्तिसम्भवाभावप्रामाण्यात्" गौ०सू० भाष्ये "सम्भवोनाम अविनाभाविनोऽर्थस्य सत्त्वग्रहणम्। यथा द्रोणस्य सत्त्वग्रहणात् आढकस्य सत्त्वग्रहणम् एवम् आढकस्य सत्त्वग्रहणात् प्रस्थादिसत्त्वग्रहणम्" उक्तम्। तद्वृत्तौ च "अविनाभावदृष्ट्या च सम्बन्धयोः सहदायसहदायिनोः सहदायेन इतरस्य ग्रहणं सम्भवः तद्यथानुमानमेव" इत्युक्तम्।

सम्भव्य पु० सम्+भू-कर्त्तरि यत्। १कपित्थे शब्दच० २सम्भाविनि त्रि०। [३समूहे ४सामग्र्यां च मेदि०।

सम्भार पु०सम्+भृ-घञ्। १परिपूर्णतायां त्रिका० २सम्भूतौ

सम्भावन न०सम्+भू-णिच्-ल्युट्। १अर्थालङ्कारभेदे अलङ्कारशब्दे ४०७ पृ० दृश्यम्। २व्याकरणोक्ते क्रियासु योग्यताध्यवसाये २लिङर्थभेदे ३उत्कटकोटिकसंशयरूपे ४ज्ञानभेदे च गदाधरः। युच्। सम्भवनापि उक्तार्थे स्त्री

सम्भावित त्रि० सम्+भू-णिच्-क्त। सम्भवयुक्ते पदार्थे।

सम्भाषण न० सम्+भाष-ल्युट्। १सम्यक्कथने २परस्परकथने च।

सम्भिन्न त्रि० सम्+भिद-क्त। १विदलिते २भेदान्विते ३सम्यग्विकसिते च "करैरिन्दोरुत्सञ्चुरित इव सम्भिन्नसुकृतः" इति वेणीसंहारः।

सम्भूति स्त्री सम्+भू-क्तिन्। १विभवे २ईश्वरस्यैश्वर्यभेदे च "सम्भूतिं च उपासते" इति श्रुतिः।

सम्भूयसमुत्थान न० सम्भूय मिलित्वा समुत्तिष्ठत्यनेन सम्+उद्+स्था-करणे ल्युट्। १मिलित्वा वणिजां वाणिज्यादिकर्मकरणे २तद्विषयके विवादभेदे च तत्स्वरूपादिकं वीरमि० उक्तं यथा

"अथ सम्भूयसमुत्थानाख्यव्यवहारपदम्। तस्य स्वरूपमाह नारदः "वणिक्प्रभृतयो यत्र कर्म सम्भूय कुर्वते। तत् सम्भूयसमुत्थानं व्यवहारपदं स्मृतम्" इति। वणिक्प्रभृतय इत्यनेन कृषिकृटनर्त्तककर्मकादीनां ग्रहणम्। यद्यपि फलभूतस्य स्वर्गस्य कर्त्तिमगामित्वाभावादात्मनेपदस्यानुपपन्नत्वेन प्रभृतिशब्देन कृषिगणग्रहणमनुचितम्। तथापि आत्मनेपदाऽविवक्षयेदमुक्तम्, न कृषिङ्गमात्रे आत्मनेपदाविवक्षे अन्यांशे च विवक्षे वैरूप्यप्रसङ्ग इति वाच्यम्। सम्भूयकर्त्तृत्वमात्रस्य लक्षणत्वे नान्यत्र वास्तवतत्सत्त्वेऽपि लक्षणवैयर्थ्यप्रसङ्गाभावात्। न च चिन्तामणिकृता कलाभिप्राय इत्यस्य कर्त्तृभिप्रायविषये कर्त्तृक्रियाविषये क्रियाफल इति व्याख्यातत्वादस्त्विजामपि सफलं यजमानस्य कर्म भवत्विति वेतनोपरागेणेच्छा सम्भवत्येवात्मनेपदविवक्षायामपि का क्षतिरिति वाच्यम्। कर्त्तृभिप्राये कर्त्तृगामिनीत्यस्यैव व्याख्यानस्य महाभाष्यादावनेकपन्थसम्मतत्वेनान्यादृशव्याख्यानस्य महाभाष्यादिविरुद्धत्वात्। सह वणिज्यादिकरणे अधिकारिणो दर्शयति बृहस्पतिः "कुलीनदक्षानलसैः प्राज्ञैर्नीचकवेदिभिः। आयव्ययज्ञैः शुचिभिः शूरैः कुर्यात् सह क्रियाम्" इति। क्रियां क्रयविक्रयलक्षणवाणिज्यरूपाम्। नीचकवेदिभिर्नीचवाणिज्यक्रियानासुपयुज्यते। आयव्ययज्ञानमात्रं कृषिक्रियायाम्। चित्रक्रियायां सङ्गीतक्रियायां च प्राज्ञत्वम्। क्रतौ कुलीनत्वप्राज्ञत्वशुचित्वानि। क्षेत्रे तु शूरत्वमात्रमुपयुज्यते। दक्षत्वानलसत्वे सर्वत्रोपयुज्येते। अतएवादशादीन्निषेधयति स एव "अवकाशसरोयात्तैर्मन्दभाग्यानिराश्रयाः। वाणिज्याद्याः सहैवैस्तु न कर्त्तव्या बुधैः क्रियाः" इति। निराश्रयाः मूलधनरहिताः। ये तु सम्भूय वाणिज्यादिक्रियां कुर्वन्ति ते द्रव्यानुरोधेन लाभादिभाजो भवन्तीत्याह नारदः "समोऽतिरिक्तो हीनो वा तत्रांशो यस्य यादृशः। व्ययव्यवो तथा इष्टिलाभ तस्य तथाविधा" इति। बृहस्पतिरपि